

UNA PANORÀMICA BIBLIOGRÀFICA DE LA SOCIOLINGÜÍSTICA I LA PRAGMÀTICA CATALANES RECENTS (1989-1993) *

Emili BOIX
Lluís PAYRATÓ

1. PRESENTACIÓ

L'objectiu d'aquest treball és oferir una visió panoràmica i crítica de les tendències més recents dels estudis de sociolingüística i de pragmàtica als Països Catalans. En principi, hem interpretat l'etiqueta *sociolingüística* en un sentit lax, i el mateix es pot aplicar al terme *pragmàtica*. De fet, entenem que la (socio)lingüística és el resultat d'un feix d'orientacions de recerca en què interaccionen vessants més interessats en l'estructura de la llengua —la pragmàtica i l'anàlisi de discurs, la sociolingüística de la variació i del contacte de llengües, per exemple— al costat de vessants més interessats en l'estructura social —l'antropologia i l'etnografia de la comunicació, la sociologia i la planificació de la llengua i la psicologia social del llenguatge.

Tot i aquesta concepció àmplia, hem exclòs de la panoràmica alguns camps específics, que hem cregut que s'allunyaven dels terrenys d'interrelació fonamentals dels aspectes socials i els aspectes lingüístics, i doncs del que volíem que fos l'esperit principal del repàs. Així, per exemple, no farem referència ni a treballs de caire historicista, ni a les aportacions del dret lingüístic, molt desenvolupades i dinàmiques als Països Catalans, però massa col·laterals a les ciències del llenguatge, ni als terrenys de la pragmàtica més pròxims a la tradició gramatical, semàntica o de la filosofia del llenguatge. Tampoc no hem inclòs articles i recerques del camp de l'ensenyament —experiències i treballs de catalanització, d'anàlisi del discurs sobretot— adreçats sobretot a finalitats didàctiques o pedagògiques. També queda fora dels nostres objectius l'enumeració de les nombroses publicacions que inclouen dades secundàries, en les quals es vol informar de la situació sociolingüística catalana o divulgar-la (veg. per exemple WEBBER i STRUBELL (1991) per al lector de parla anglesa, PUIG (1992) per al lector de parla francesa i COLOMINAS (1992) per al lector de parla catalana). Finalment, no hem inclòs en aquesta panoràmica algunes investigacions provinents dels països de llengua alemanya que ja apareixen recopilades en el volum 7, corresponent a 1994, del *Zeitschrift für Katalanistik*.

La restricció en la tria dels límits cronològics (de 1989 a 1993, amb algunes referències de 1988 i de principis de 1994) ha respost fonamentalment a dues raons:

a) En els últims cinc anys hi ha hagut una diversificació de les recerques i publicacions en els camps esmentats. Aquesta diversificació, que en algun cas ha esdevingut proliferació, dificulta, tanmateix, que puguem abastar també les publicades en períodes ante-

* Una primera versió d'aquest text, en forma de comunicació oral, va ser presentada per Emili Boix el 28 de setembre de 1993 a Potsdam, com a obertura de la sessió dedicada a la *Katalanische Sprachwissenschaft* del *XXIII Romanistentag* (Universitat de Potsdam, 27-30-IX-93). Els autors volen agrair a Gabriele Berkenbusch i a Christine Bierbach la seva amabilitat. També agraeixen a totes les persones a qui han demanat informació per elaborar aquest estat de la qüestió l'interès i l'esperit de col·laboració que han demostrat. Aquesta recerca s'inclou en el projecte «Variació i llenguatge» i s'ha beneficiat d'un ajut a la investigació de la DGICYT (projecte PB90-0505) i de la CIRIT (CS93-1017).

riors. Tal com van assenyalar KREMnitz (en la introducció de l'obra editada l'any 1979) i VALLVERDÚ (en la recopilació de 1980), fins a l'inici dels vuitanta la sociolingüística catalana és, sobretot, sociologia de la llengua. L'actualitat i la urgència dels problemes derivats del conflicte lingüístic en uns anys de canvi polític i l'empenta militant de part de la població feien que les propostes i les idees dels sociolingüistes catalans tinguessin una incidència social immediata. És comprensible, doncs, que aquesta part de la sociolingüística catalana hagi estat més assagística i combativa que no pas investigadora i empírica (ARGENTE 1990). Encara avui, i en els cercles occitans, bascos i gallecs, on té una influència notable, sembla que es continua percebent que aquesta part és la *sociolingüística catalana* per antonomàsia.

Ara bé, des de finals de la transició política espanyola, i a mesura que s'estabilitzava el marc democràtic, s'ha donat una desmobilització política de bona part de la població. Paral·lelament, a començament dels anys vuitanta la sociolingüística s'ha expandit força, i ha deixat de ser, exclusivament, una disciplina combativa o una arma de combat. D'una banda s'han creat institucions en diferents administracions autonòmiques, les quals, en graus molt diferents, han donat ajut a recerques en sociolingüística i planificació lingüística en aquells camps en què podia (o volia) incidir el poder regional respectiu. Les seves orientacions (en el finançament) han prioritzat o menystingut, per consegüent, determinades línies de recerca en sociolingüística. Destaca, entre aquestes institucions, l'Institut de Sociolingüística Catalana, perquè la Generalitat de Catalunya, l'administració de la qual depèn, és la que ha tingut més voluntat política d'impulsar el procés de difusió social del català. D'altra banda, hi ha hagut una professionalització creixent dels investigadors en sociolingüística, que en bona part s'han format en universitats estrangeres —sobretot nord-americanes— o hi han entrat en contacte, i han passat a participar activament en associacions internacionals especialitzades (el 1990, per exemple, va tenir lloc a Barcelona el congrés de la Internacional Pragmatics Association, organitzat conjuntament per la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Barcelona). També a partir de la dècada dels vuitanta l'ensenyament de la sociolingüística comença a estendre's a les universitats i, al costat dels estudis tradicionals de sociologia del llenguatge, s'hi introdueixen línies de recerca tan variades com l'antropologia lingüística, la variació lingüística, la pragmàtica i l'anàlisi de discurs. Tot i així aquesta institucionalització acadèmica ha estat feble. És prou significatiu, per exemple, que tant Lluís V. Aracil com Rafael L. Ninyoles, veritables *maîtres à penser*, cadascun a la seva manera, en la sociologia de la llengua, no hagin creat i consolidat una escola o una tradició pròpia en l'ensenyament superior. Com a conseqüència d'aquesta mancança l'oferta de cursos de tercer cicle en sociolingüística continua sent força restringida als països de llengua catalana, i aquesta limitació esperona molts estudiants a continuar especialitzant-se a d'altres universitats estrangeres. El *master* de Lingüística Aplicada (Planificació i Serveis Lingüístics) que ha dut a terme la Universitat de Barcelona (1987-1993), amb la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i el Consorci per a la Normalització del Català, ha estat una de les poques excepcions d'aquest panorama.

Tot i aquest eixamplament d'horitzons teòrics i acadèmics de la sociolingüística i la pragmàtica catalanes, que considerem saludable perquè acreix les possibilitats de sinèrgia i de creativitat intel·lectuals, l'estudi dels usos lingüístics als països catalans continua arrossegant alguns problemes, esdevinguts gairebé crònics, que Ninyoles ha resumit de manera excel·lent (NINYOLES 1990, MONTEAGUDO 1990, ROMANÍ 1991). Així, en els estudis, sovint s'hi intenten incloure variables en nombre excessiu i amb característiques que les acaben fent immanejables; alhora, mentre que hi dominen els practicants «literaris», escasseja la preocupació per la metodologia i s'elaboren poques teories explicatives. A més, si hi ha teoria, normalment es troba separada per un abisme de les dades empíriques. No hi ha doncs gaires motivacions ni supòsits compartits de manera explícita pels que es diuen socio-

lingüistes (catalans), i aquesta falta de cohesió traspuja també en una panoràmica del ram com la present, encara que quedi limitada al breu període de cinc anys.

b) Una segona raó que justifica la tria cronològica d'aquesta repassada és que ja disposem de reculls i *states of the art* sobre sociolingüística catalana previs al 1989. Pel que fa a reculls anteriors a l'any 1980, cal consultar l'obra de síntesi ben coneguda de VALLVERDÚ (1980) o la de KREMNITZ (ed.) (1979). Més recentment, l'article panoràmic confeït per GROSSMANN al *Lexicon der Romanistischen Linguistik* (1991) aplega treballs sobre el tema fins aproximadament el 1989, i ens estalvia de donar dades anteriors a aquest any. També en aquest període, en concret el 1988, apareix el que es pot considerar el primer *reader* en sociolingüística escrit en català (BASTARDAS i SOLÉ eds., *Sociolingüística i llengua catalana*); un any més tard, el 1989, se celebra una taula rodona, coordinada per Grossmann, que serveix també com a reflexió i balanç sobre la sociolingüística catalana (publicada finalment l'any 1992). Els estats de la qüestió de VALLVERDÚ (1991), de STRUBELL (1993) i de MONTOYA i GIMENO (1994) ens han estat també molt profitosos per elaborar aquest article. Cal recordar igualment que *Noves SL*, els fulls informatius publicats per l'Institut de Sociolingüística Catalana, han estat molt útils per estar al dia de les novetats i feines en curs sobre sociologia i planificació de la llengua, si bé és de lamentar que s'hagin fet poc ressò dels treballs sobre variació funcional, pragmàtica i anàlisi de discurs. Darreument cal celebrar l'aparició d'una *Bibliografia sociolingüística del català* (Institut de Sociolingüística Catalana 1994), que també presenta un repertori de novetats i que es preveu que aparegui anualment. Finalment, val la pena d'esmentar que acaba d'aparèixer el treball de BOYER i STRUBELL (eds.) (1994), que inclou una panoràmica molt recent de la sociolingüística catalana (VALLVERDÚ 1994).

A part la delimitació temporal, les fronteres de qualsevol estat de la qüestió, pel que fa als treballs inclosos, són difícils de traçar amb precisió, i el risc d'oblidar aportacions valuoses (o almenys ressenyables) és molt elevat. A fi de sintetitzar el panorama, i malgrat el perill de simplificar-lo, hem decidit de no incloure en aquesta versió final certs tipus de treballs: per regla general, no s'esmenten tesis de doctorat ni de llicenciatura (cf. PÉREZ SALDANYA ed. 1993 i els *Índexs d'Estudis Socials. Tesis (Catalunya, les Illes, País Valencià)*, que publica anualment la Fundació Jaume Bofill de Barcelona, juntament amb el Departament d'Història Contemporània i les Divisions I, II i V de la Universitat de Barcelona); també hem tendit a eliminar de la tria els manuscrits i els articles apareguts en revistes de difícil accés, en benefici dels treballs ja publicats i de fàcil accés (comunicacions, articles o llibres). Per una altra banda, hem recopilat preferentment publicacions de temàtica catalana més que no de temàtica genèrica i, per últim, pel que fa als projectes, hem recollit només els de més envergadura, els institucionals i ja establerts, i no els personals o els simplement planificats o sol·licitats.

Respecte a l'ordenació interna del treball, primerament classificarem les principals línies de recerca en sis apartats: (1) Sociologia de la llengua i planificació lingüística, (2) Psicologia social del llenguatge, (3) Antropologia lingüística i etnografia de la comunicació, (4) Sociolingüística de la variació, (5) Sociolingüística de les varietats del català i del contacte de llengües i (6) Pragmàtica, anàlisi de discurs i sociolingüística interaccional. A continuació presentarem, a manera de conclusió i balanç, unes breus observacions generals en què valorarem el pes d'aquestes línies de recerca.

2. UNA VISIÓ PANORÀMICA

2.1. Sociologia de la llengua i planificació lingüística

La sociolingüística catalana va néixer i ha evolucionat de bracet amb el procés de recuperació de l'ús social de la llengua catalana i, per tant, com hem assenyalat, va ser —i

encara és en bona part— fonamentalment *connotada, engatjada, compromesa i militant*. No repassarem, tal com també s'ha apuntat, els treballs clàssics de Lluís V. Aracil, Rafael·Luís Ninyoles, Francesc Vallverdú o Antoni M. Badia i Margarit (veg. la síntesi i bibliogràfica de l'apartat 4.0.), les idees i teories dels quals s'han mogut dins la sociologia de la llengua. Les seves aportacions principals han introduït conceptes com els de conflicte lingüístic, diglòssia, normalització lingüística i autoodi, i han tractat temes de tanta repercussió en l'ús lingüístic com els fluxos migratoris massius als Països Catalans. KREMNITZ, en la seva introducció a la sociolingüística catalana, *Sprachen in Konflikt. Theorie und Praxis der katalanischen Soziolinguisten* (1979) i, més recentment, en el seu manual, *Gesellschaftliche Mehrsprachigkeit* (1990), presenta bona part d'aquests conceptes al lector alemany, i MOLLÀ i PALANCA (1987) i MOLLÀ i VIANA (1989, 1991), en els seus coneguts manuals, ho fan per al lector català.

Aquests primers treballs, sobretot els d'Aracil, l'autor amb més volada teòrica de la sociolingüística catalana, han estat ampliat i parafrasejats per nombrosos estudis posteriors i per obres de debat polític i de divulgació, que no ressenyarem. MONTANER (1988) va aprofundir el concepte de minorització lingüística, i JOAN (1991), més recentment, ha analitzat la relació entre substitució lingüística i progrés social. Convé no oblidar que, molt sovint, algunes d'aquestes obres de sociologia de la llengua, bé que gairebé mai escrites per especialistes en sociologia —la mateixa etiqueta de *sociolingüística* no és ni coneguda ni reconeguda per molts d'ells— són les més venudes en el mercat català. Trobem a faltar que els assajos i introduccions adreçats sobretot a l'ensenyament secundari (veg. especialment SOLÉ CAMARDONS 1991, 1992) elaborin materials pràctics i didàctics per a l'ensenyament de la sociolingüística. Els pocs llibres d'exercicis sociolingüístics de què disposem (veg. SANZ i RUIZ 1990a, 1990b, 1993), encara no presenten d'una manera prou oberta els diferents aspectes de les varietats socials i funcionals de la llengua —suposem que les limitacions que imposen els programes massa tradicionals de llengua en tractar de la sociolingüística expliquen en bona part aquests dèficits—. Els materials gràfics i els provinents d'audiovisuals com els que proporcionen el suplement núm. 6 de la revista *Com (Mapes per a l'estudi de la llengua catalana)* i MOLL (1990) són especialment útils en aquest vessant didàctic.

En una tradició assagística, d'aclariment conceptual, que en bona part segueix la línia de les aportacions del Seminari de Sociolingüística de Barcelona (1987), cal destacar els manuals de sociolingüística de MOLLÀ i PALANCA (1987) i de MOLLÀ i VIANA (1989, 1991), les anàlisis de PITARCH (1989) i d'INGLÉS (1990), com també els treballs de PUEYO (1989, 1992), que han raonat convincentment que el concepte de diglòssia no descriu el conflicte actual entre el català i les altres llengües amb què es troba en contacte (cf. també sobre el concepte de diglòssia SANZ 1991a). STRUBELL (1989, 1991a) estudia l'evolució de la comunitat lingüística, mentre que tant MURGADES (1992) com LAMUELA (1990, 1994), per la seva banda, adopten posicions crítiques sobre la política lingüística que emmarca l'ús de la llengua. D'altres valoracions globals i anàlisis sobre el procés de normalització es troben a STRUBELL (1990, 1992), BOYER (1990, 1992) i LEPRÉTRE (1992), del Principat, ALPERA i GIMENO (1991), del País Valencià, i MOLL (1991), de les Illes Balears. Per descomptat s'hi podria afegir un bon grapat de publicacions amb dades secundàries que —especialment quan tracten d'un procés dinàmic com és el de l'actual conflicte lingüístic— esdevenen inevitablement antiquades ben aviat.

El futur de la llengua

Dins dels debats sobre el futur de la llengua, només citarem alguns autors que hi han participat amb un mínim de rigor. PRATS, ROSSICH i RAFANELL (1990) i ROSSICH (1994),

per exemple, assenyalen que el català pot deixar de ser considerat ben aviat pels catalanoparlants llengua de referència. Per a aquests autors, com per als autors del manifest d'*Els Marges* (ARGENTE *et al.* 1979), que ha reviscolat arran del desè aniversari de la seva aparició, la pervivència del català encara es troba amenaçada per diferents raons (STRUBELL 1993, 181):

1) La incapacitat del país d'aconseguir que els immigrants castellanoparlants esdevinguin bilingües actius català-castellà, per bé que més de la meitat ja fa més de vint anys que hi viuen.

2) L'impacte simultani d'una política gairebé monolingüe per part del govern central espanyol i de les forces del mercat, que són desfavorables a una comunitat lingüística de mida mitjana a Europa, els parlants de la qual són, ineludiblement, bilingües.

Aquestes proclames i anàlisis més pessimistes són crítics d'alarma que tenen com a objectiu la mobilització i la denúncia de l'actitud de *laissez faire*. Els planificadors lingüístics de l'administració, per contra, presenten els aspectes de la situació més favorables al català perquè volen millorar-ne la vitalitat etnolingüística subjertiva (STRUBELL 1993, 189). VALL-VERDÚ (1990), per la seva part, adopta una posició més optimista i posa l'èmfasi en la difusió creixent de l'ús de la llengua. ROYO (1991), pel seu cantó, aplica el concepte de mercat a la llengua catalana i proposa que adquireixi un valor instrumental, que en faci possible la difusió social. Posteriorment aquest autor ha passat a adoptar posicions més crítiques envers la difusió social del català a Catalunya (ROYO 1993).

L'estatus de la llengua

En la dècada dels vuitanta, a mesura que s'ha estès l'ús del català en certs àmbits públics, han aparegut nombroses recerques tant sobre l'estatus com sobre el corpus de la llengua. Ens referirem ara a l'estatus i tractarem del corpus en parlar de la sociolingüística de les varietats del català.

Al costat d'aportacions més assagístiques com la majoria de les esmentades més amunt, comencen a aparèixer aportacions de caire més tècnic, menys explícitament ideològiques, sobre la sociologia i la planificació lingüístiques. En són un exemple els llibres i articles de BASTARDAS (1991, 1993, 1994), AYMÀ (1992) i MARÍ (1989, 1992). Aquests dos últims autors, des de l'administració pública catalana, propugnen un model d'extensió del català, gradualista i possibilista, que afavoreixi un procés unificador de la població dels Països Catalans i assoleixi un consens majoritari d'aquesta població en els temes lingüístics. ARGENTE (ed.) (1991) recull el debat sobre normalització mantingut a l'Institut d'Estudis Catalans, i MARTÍ (1990) ha assenyalat els supòsits que defineixen les estratègies del procés de normalització lingüística del català i els que defineixen les tàctiques per aconseguir els objectius finals. El seu desmentiment al principi enunciat, segons el qual sovint una llengua en conflicte o bé es normalitza o bé és substituïda (cf. també MARTÍ 1992) ha desvetllat una polèmica sobre la història social de la llengua (cf. RAFANELL 1993). MOLLÀ i PITARCH (1992) aporten un model de política lingüística per al País Valencià, i es comencen a presentar anàlisis i propostes per fer possible un multilingüisme igualitari, tant dins l'estat espanyol (BAÑERES ed. 1990, BASTARDAS i BOIX dirs. 1994) com dins la Comunitat Europea (BAÑERES 1992a, MARÍ 1993, MESEGUER mod. 1994).

Les administracions públiques de Catalunya, i amb molta menys intensitat les valencianes, han impulsat estudis sociològics per avaluar la difusió del català als diferents àmbits socials. Així hi ha força enquestes sociològiques sobre el coneixement i l'ús lingüístics declarats en la joventut (ERILL, FARRÀS i MARCOS 1992), i en el món del consum (Institut d'Investigació Comercial i d'Opinió Pública 1992, Line Staff Consulting 1992, Metra-Seis

1992) i de l'empresa (TORRES i BOADA 1990). MARÍ (1991), per la seva banda, analitza el paper de la terminologia en la planificació lingüística.

La informació més completa sobre les recerques i interessos de la planificació lingüística institucional a Catalunya es troba a *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de llengua catalana* (STRUBELL dir. 1991). En els quatre volums d'aquest llibre blanc, més de setanta especialistes hi repassen la situació actual i l'evolució recent del català en diferents àmbits, com també la dinàmica social i els factors intervinents en l'extensió de l'ús social de la llengua; a més, s'hi revisen, amb detall, experiències de planificació lingüística internacional d'interès per al cas català. Aquest llibre blanc assenyala la voluntat d'iniciar una nova etapa en la recuperació de la llengua catalana, prou explicitada en una conferència (el 9 de juliol de 1989) de Miquel Renui, director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (RENIU 1990). Una vegada assolit l'objectiu d'estendre massivament el coneixement del català a Catalunya, s'ha volgut passar a una nova etapa de redefinició del problema, en la qual cal incidir en les pràctiques i ideologies lingüístiques de manera que el català esdevingui necessari socialment (veg. ARGELAGUET 1993, 85). Cal assenyalar que, tot i la intenció multidisciplinària d'aquest volum, les teories explicatives provinents de les ciències socials fora de la lingüística —sociologia, economia i politicologia, entre d'altres— són molt escasses. La recerca de QUEROL (1994) sobre els processos de representació social de la substitució lingüística és una bona excepció a aquesta manca d'imbricació entre les diferents ciències socials. A tot estirar, els sociolingüistes solen manllevar-ne alguns conceptes, a vegades desencaixant-los del tot de la teoria social de què formaven part. Els treballs de NINYOLES (1994a, 1994b) analitzen l'ús social de la llengua des de l'economia. Els de COLOMER (1990, 1991, 1992) i LAITIN (1989, 1992) apliquen la teoria de la «escollida racional» (*rational choice theory*, veg. G. BECKER (1971), *The Economics of Discrimination*, The University of Chicago Press, Chicago) a la descripció de la situació sociolingüística i a les tries de llengua a Catalunya. Les recerques d'ARGELAGUET (1993) aclareixen, des de les ciències polítiques, com s'ha definit el problema de la política lingüística a Catalunya des de la transició postfranquista.

L'administració pública catalana continua subvencionant l'estudi de les dades demolingüístiques que proporcionen els censos i padrons de població (REIXACH *et al.* 1989). Actualment un grup de treball, sota la direcció de Modest Reixach, està analitzant les dades del cens del 1991. Aquesta importància atribuïda a les dades censals va portar l'Institut de Sociolingüística Catalana a organitzar unes jornades de demolingüística al novembre de 1993 (sota el rètol de III Trobada de Sociolingüistes Catalans). Entre les enquestes recents, destaquen les que s'han portat a terme al País Valencià, encarregades pel govern autonòmic (Serveis d'Estudis i Investigació Sociolingüística 1992a, 1992b), i a la Catalunya Nord, les de DAWN (1993) i WANNER (1993) i l'encarregada pel Comitè Regional de Cultura de Llenguadoc-Rosselló (Média Pluriel Méditerranée 1993). Entre els treballs de repàs, TORRES (1988) presenta les enquestes sociolingüístiques catalanes entre 1974 i 1984. STRUBELL (1991b), per la seva part, se centra en les possibilitats de predicció de les dades lingüístiques del cens.

Cal fer esment també dels estudis sobre l'ensenyament. En els noranta ja s'esbrina fins a quin punt els estudiants coneixen les dues llengües oficials al final de l'ensenyament obligatori (VIAL 1990, BEL *et al.* 1992) i a l'educació secundària (I. VILA 1991, VILÀ i VILA 1992, HUGUET i SERRA 1993), sobretot des de la psicologia de la llengua. Menys freqüents són els estudis sociològics sobre l'ús espontani a l'ensenyament (Servei de Llengua Catalana 1991), i sobre l'ús lingüístic en estudiants que han seguit els plans d'immersió lingüística al català (F. X. VILA 1993a). SUBIRATS i BRULLET (1992) han estudiat, des de la sociologia de l'educació, les diferències lingüístiques dels ensenyaments i la seva influència en la reproducció de comportaments i ideologies entre nens i nenes. Manquen, però, encara, estudis sobre el sexisme en la llengua que tinguin horitzons teòrics ambiciosos, més enllà

de les prescripcions i consells —necessaris però insuficients— que malden per eliminar les mostres d'androcentrisme lingüístic (cf. LLEDÓ, 1992). La immersió ha esdevingut, per últim, un tema central i conflictiu, alimentat per polèmiques diverses (cf. ARTIGAL, 1989, 1990), i l'educació bilingüe en general continua sent font d'interès i d'estudis (ARENAS, 1990; ARNAU *et al.*, 1992).

A part les dades censals, que tenen un abast limitat perquè només informen sobre el coneixement lingüístic declarat (tot i així, veg. BANERES, 1992b), per primera vegada disposem de dades representatives sobre la primera llengua dels habitants de l'àrea metropolitana de Barcelona (SUBIRATS, 1990, 1992), i sobre el procés de catalanització que hi té lloc (VALLVERDÚ, 1988). SIGUAN (1994), a partir d'una de les primeres enquestes subvencionades per organismes centrals de l'estat espanyol, proporciona dades del 1993 sobre la llengua principal de la població del País Valencià, Catalunya i les Illes Balears. Darrerament, així mateix, BOIX i FARRÀS (1994) presenten un estudi, basat en una enquesta i en una sèrie d'entrevistes semidirigides, sobre el coneixement i ús del català dels joves de secundària del Principat d'Andorra. Continuen apareixent anàlisis dels efectes lingüístics de les immigracions, sobretot a les Illes Balears, on el seu flux no s'ha estroncat des dels anys cinquanta (MELIÀ, 1992, 1994; MOLL, 1992).

El creixement relatiu important de les parelles lingüísticament mixtes a la regió metropolitana de Barcelona i dels individus joves que es consideren bilingües familiars (veg. l'enquesta metropolitana de SUBIRATS, 1990), ha portat a una eclosió d'estudis qualitatius sobre aquests sectors de població. RAMBLA (1993) ha analitzat quines posicions d'intersecció social (entre catalanoparlants i castellanoparlants) afavoreixen l'aprenentatge i l'ús quotidians del català. Emili Boix i Michael Malloy treballen sobre entrevistes semidirigides a parelles lingüísticament mixtes amb infants entre 3 i 7 anys. O'DONNELL (1991a, 1991b) estudia també el mateix sector de parelles lingüísticament heterogènies a Mataró, i actualment a la ciutat de Barcelona. QUEROL (1990) ha estudiat la transmissió lingüística intergeneracional a Morella, al País Valencià, i MONTROYA (1991, 1992a, 1994a) està investigant la transmissió lingüística intergeneracional a Palma de Mallorca i a Alacant. Un estat de la qüestió recent sobre el tema és el de F. X. VILA (1993b).

Pel que fa als estudis de política lingüística als mitjans de comunicació, i després dels treballs pioners de Josep GIFREU (veg. GIFREU, 1992, 1994), destaca l'estudi de COROMINAS (1991). Per últim, i pel que fa a trobades i congressos, a part els ja esmentats, cal destacar que durant aquests últims anys s'han dut a terme les tres primeres trobades de sociolingüistes catalans (1990, 1991, 1993), i les primeres de serveis lingüístics (1990) (pel que fa a les publicacions veg. Servei de Llengua Catalana (coord.) 1990, Direcció General de Política Lingüística (ed.) 1991, Institut de Sociolingüística Catalana (ed.) 1991, 1994). A les actes d'aquestes trobades cal afegir les de força àrees del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat l'any 1986, de temàtica sociolingüística, i les de les Jornades sobre Normalització Lingüística celebrades a Castelló el desembre de 1992 (Universitat Jaume I 1994). Entre els reculls, MARTÍ (ed.) (1991) aplega un seguit de contribucions sobre l'extensió de l'ús social de la llengua i la normativització, i MARÍ (coord.) (1992) sobre les polítiques lingüístiques i l'estat de la llengua als Països Catalans.

2.2. *Psicologia social del llenguatge*

D'ençà dels treballs primerencs de ROS i GILES (1979) i de WOOLARD (veg. a l'apartat 4.3. WOOLARD, 1984, 1985, 1989 a partir d'una recerca inicial de 1979-1980, represa el 1987, i WOOLARD i GAHNAG, 1990a 1990b), s'han introduït diferents tècniques de psicologia social en l'estudi de les actituds i els usos lingüístics als Països Catalans. Algunes tècniques, com la d'aparellament de veus disfressades o *matched-guise technique* i la tècnica del diàleg seg-

mentat, s'han adaptat o imitat d'una manera acrítica, com assenyala BIERBACH (1988). Des del 1989, cal destacar sobretot el treball de VILADOT (1993; cf. VILADOT i SIGUAN, 1992; YTSMA *et al.*, 1993), en què ha mesurat la vitalitat etnolingüística subjectiva de grups de joves barcelonins, dins la tradició de la teoria de l'adaptació interpersonal de Giles i Tajfel. SANZ (1991b) i BOIX (1993a) han mesurat les actituds lingüístiques dels joves barcelonins, aquest últim mitjançant una adaptació de la tècnica del diàleg segmentat, experimentada per Bourhis i Genesee al Canadà.

2.3. Antropologia lingüística i etnografia de la comunicació

Tot i els treballs pioners i estimuladors de CALSAMIGLIA i TUSÓN (1980) i de WOOLARD (1984, 1985, 1989), la tradició d'estudis etnogràfics i antropològics sobre l'ús lingüístic encara és molt modesta, com també el nombre de treballs més recents. Disposem de dues recerques antropològiques sobre els comportaments i les ideologies lingüístiques, dutes a terme mitjançant períodes d'observació participativa, en zones urbanes amb majoria de població d'origen immigrant i de primera llengua castellana: d'una banda la de RODRÍGUEZ (1992), sobre Santa Coloma de Gramenet i, de l'altra, la de PUERTAS (1990), sobre «la Mariola», un barri marginal de la ciutat de Lleida. Pel que fa a l'altre pol de l'estructura social catalana —les elits socials i econòmiques, que en part han deixat de transmetre la llengua catalana en el seu món privat— només disposem per ara de la investigació de MCDONOGH (1990) sobre la història social de les «bones famílies» de Barcelona.

La majoria dels treballs sobre les alternances i tries de llengua recullen dades de parla espontània de grups de joves de la zona metropolitana després de períodes d'observació participativa; és el cas d'estudis esmentats en d'altres apartats com els de NUSSBAUM (1993), BOIX (1993a) i F. X. VILA (1993a). PUJOLAR (1993) està investigant les tries de llengua en converses entre joves, des de la perspectiva de l'anàlisi crítica del discurs, especialment a partir de les propostes de N. Fairclough (cf. *Language and Power*, Longman, Londres, 1989, i *Discourse and Social Change*, Polity Press, Cambridge, 1992).

Per una altra banda, la investigació en curs de TURELL i PUJADAS (1994) constitueix un treball interdisciplinari entre l'antropologia i la sociolingüística variacionista, mentre que PUIG (1988) i MIRA (1990) es decanten més cap al vessant de l'antropologia cultural. L'assaig de JUNYENT (1992) sobre la substitució i les tipologies lingüístiques té també un component antropològic destacable. Per últim, d'altres estudis de caire antropològic s'han centrat en aspectes diversos. LAITIN i RODRÍGUEZ (1992), per exemple, analitzen les representacions socials de la realitat a través de la premsa publicada a Catalunya, i VILÀ (1991) se centra en el tabú. PAYRATÓ (1994) presenta una aplicació a un programa televisiu de la graella d'anàlisi tradicional de l'etnografia de la comunicació. Pel que fa a les contribucions lligades a dominis altres que el català, BOIX (1990) exposa les recerques de Xavier Albó sobre els contactes i conflictes de llengües als països andins —especialment entre el quítxua i l'aimara i el castellà— NUSSBAUM i TUSÓN (1992) descriuen una experiència d'alfabetització a Dakar (Senegal). El recull de PUIG (coord.) (1992), i el més específic de BERTHELOT i PUIG sobre la comunitat israeliana de Barcelona, ofereixen mostres de l'interès en la recerca intercultural, resultat immediat de les immigracions creixents, sobretot des del món magribí i subsaharià.

2.4. Sociolingüística de la variació

La sociolingüística quantitativa, que estudia el canvi lingüístic dins la tradició laboviana, ha entrat als Països Catalans força lentament a través de la Universitat d'Alacant i per la influència en investigadors catalans que han fet estada als EUA, i ja ha estat resse-

nyada als treballs de TURELL (1988) i GIMENO i MONTOYA (1989). En els últims anys han augmentat significativament els estudis dins d'aquesta orientació, per exemple ALTURO i TURELL (1990), sobre els canvis vocàlics en la parla de Pont de Suert (Alta Ribagorça), COLOMINA (1992), sobre el parlar de la Canyada de Biar, i MONTOYA (1993), sobre aspectes relacionats amb el prestigi a la parla de Valls i l'Alt Camp. Aquest nombre creixent d'estudis variacionistes culmina en *La sociolingüística de la variació*, un volum (en premsa) a cura de Maria Teresa Turell que inclou articles teòrics (TURELL 1994a), sobre la dimensió social i estilística de la variació (MONTOYA 1994b, PRADILLA 1994, PLAZA 1994, PLA 1994), sobre el canvi lingüístic (ALTURO 1994), sobre la variació discursiva (VALLDUVÍ 1994) i sobre variació i contacte de llengües (TURELL 1994b).

Entre els estudis sobre el canvi lingüístic que no se situen en el corrent variacionista labovià (BERNAT 1991, CARRERA 1993, ESPAULELLA *et al.* 1993), destaca la investigació de Pons (1992), en què analitza el procés d'iodització i palatalització en una localitat industrial de la regió de Barcelona.

Pel que fa als projectes de recerca sobre variació, es poden destacar els que duen a terme les universitats d'Alacant i de Barcelona. En la primera, i amb el títol de «Variació lingüística generacional i ensenyament del valencià» (J. J. PONSODA, investigador principal), l'objectiu és descriure la incidència de l'ensenyament del català sobre el model de llengua emprat a les comarques valencianes meridionals, a partir de la comparació de diverses variables (fonètiques, morfosintàctiques i lèxiques) en tres generacions (avis, pares i fills). A la Universitat de Barcelona, i amb el títol de «Variació en el llenguatge. Un corpus de català contemporani» (A. M. BADIA i MARGARIT, investigador principal), l'objectiu perseguit és constituir un corpus representatiu del català actual que permeti investigar, en els diferents plans o nivells de la llengua, qüestions relacionades amb la variació. Es treballa actualment amb quatre subcorpus associats a les varietats següents: (1) llengua escrita (premsa), (2) llengua oral dels mitjans de comunicació de masses (ràdio i televisió), (3) llengua oral dialectal (capitals de comarca fonamentalment) i (4) llengua oral espontània (variació social i funcional).

2.5. Sociolingüística de les varietats del català i del contacte de llengües

Els estudis sociolingüístics recents sobre varietats del català han girat al voltant de dos eixos (connectats entre si): la llengua estàndard i els anomenats *models de llengua*. Tant MURGADES (1989), pel que fa a la literatura, com LAMUELA (1994), més extensament, han analitzat teòricament les restriccions en el repertori del català que comporta el fet que el seu funcionament social no sigui autònom. Pel que fa a l'estàndard, han aparegut treballs que en plantegen tant la concepció teòrica com la concreció pràctica (cf. Institut d'Estudis Catalans 1990, 1992, LACREU 1990,, JOAN 1993). Tots dos vessants tenen una estreta relació amb la qüestió dels models de llengua, que es tradueix, d'una banda, en polèmiques recurrents (simplificades en els termes de català *heavy* «contra» (*sic*) català *light*, cf. SABATER 1991, Grup d'Estudis Catalans 1992, PAZOS (ed.) 1994) i, d'una altra banda, en la proliferació (no pas injustificada) de llibres d'estil, tant de mitjans de comunicació com de grans empreses (cf. especialment *Diari de Barcelona* 1987, COROMINA 1991 i SOLÀ (dir.) 1991). La llengua dels mitjans de comunicació rep, com és lògic, una atenció preferent (MARTÍ, PONS i SOLÀ (eds.) 1989, FERRANDO (ed.) 1990, MOLLÀ 1990, TUBAU 1990a, TUBAU 1990b, Institut d'Estudis Catalans 1991).

Al marge de l'estàndard, les varietats més estudiades continuen sent les específiques o tècniques (cf. DUARTE 1990, MARQUET 1993 i RIERA 1993), reforçant-se així la tradició d'estudis terminològics en general (CABRÉ 1992) i sobre el català administratiu en particular (cf. Escola d'Administració Pública de Catalunya 1988 i DUARTE 1993). Alguns estu-

dis esparsos s'apliquen a varietats col·loquials o orals en general (PAYRATÓ 1990, 1992, MONTOYA 1992b), a varietats simplificades (FREIXA 1993) o a varietats pròpies d'altres menes de discursos (veg. l'apartat 2.6). S'acaba de publicar també un dossier sobre els registres catalans, amb contribucions diverses sobre aquestes varietats (*Escola Catalana* 308, 1994 i, per últim, PAYRATÓ (ed.) (1994) reuneix un conjunt d'estudis sobre variació funcional elaborats a partir d'un primer corpus de registres catalans orals. Sobta que, a part propostes perspectives que intenten evitar la discriminació sexual a través del llenguatge, les aportacions teòriques sobre les diferències lingüístiques de gènere —la seva formació, legitimitació i reproducció— siguin encara força febles, sobretot en comparació amb l'eclòsió impressionant de recerques en aquest tema arreu del món.

Els estudis sobre contacte de llengües, per la seva banda, han analitzat temes genèrics, com la constitució de l'àmbit d'estudi (ARGENTE i PAYRATÓ 1990), la situació actual (TUSÓN 1990, ARGENTE ed. 1991, BOIX 1993a) o el conflicte de llengües (BOYER 1991), i d'altres de més específics, ja sigui l'anàlisi de comunitats i parlars particulars (MOYER 1991, BERTHELOUT i PUIG 1992) o d'aspectes lligats a les conseqüències lingüístiques del contacte: la interferència (MONTOYA 1989, 1992c, RAMOS 1990, ARGENTE i PAYRATÓ 1991, BLAS 1993) i sobretot el canvi de codi o alternança de llengües. Molts estudis sobre aquest últim tema s'apleguen en els diversos volums publicats del *Network on Code-Switching and Language Contact* (organitzat per l'European Science Foundation, veg. NUSSBAUM 1992). Una altra font de nombrosos treballs es troba a les actes del congrés de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes celebrat a Alacant l'any 1991, i en el qual el tema central de lingüística va ser justament el contacte de llengües (veg. ALEMANY *et al.* 1993). Pel que fa als projectes, Joan A. Argente (com a investigador principal, i des de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans) coordina recerques encaminades a l'anàlisi del procés de substitució/manteniment del català, i a la Universitat Rovira i Virgili, dirigit des de les Seccions d'Anglògermàniques i d'Antropologia Social, es duu a terme el projecte «la Canonja», amb l'objectiu d'analitzar aspectes sociolingüístics del contacte interètnic (concretament els fenòmens de contacte interlingüístic català-castellà).

2.6. Pragmàtica, anàlisi de discurs i sociolingüística interaccional

L'escassa tradició d'estudis en aquests dominis s'ha vist lleugerament compensada en els últims cinc anys, en què les aportacions, fins llavors més aviat diverses i inconnexes, han anat deixant pas a línies de recerca cada cop més coherents i sòlides. Un dels camps més explorats ha estat —ben comprensiblement, atesa la dinàmica tradició pedagògica del país— el de la interacció a l'aula, amb treballs com els de SALÓ (1990), BONILLA (1991) i NUSSBAUM (1992). En el cas de l'anàlisi de discurs, el número 7 de la revista *Caplletra* (amb data de 1989, però publicat en realitat l'any 1991) s'ha convertit en el primer —i per ara únic— volum monogràfic d'estudis d'aquesta mena; el volum aplega, entre d'altres contribucions (que s'esmenten més avall), treballs sobre la concepció de la disciplina (SALVADOR 1989a), orientacions bibliogràfiques (PAYRATÓ i SALVADOR 1989) i estudis sobre aspectes sintàctics (VIANA 1989), com també un plantejament de les relacions entre la pragmàtica i l'anàlisi del discurs (BASSOLS 1989). Unes relacions semblants, les que impliquen la pragmàtica amb la sociolingüística, es plantegen per primera vegada a CALSAMIGLIA i TUSÓN (1991); en el cas de NUSSBAUM i PUIG (1990), el que s'emfatitza és el vincle entre la lingüística i la sociolingüística, i a PUIG (1990), l'article pioner d'aquesta sèrie de reflexions, el caràcter interdisciplinari de la sociolingüística amb relació, especialment, a la recerca intercultural.

Per una altra banda, el discurs jurídic, des d'una perspectiva sòcio-pragmàtica, ha meres-

cut l'atenció dels treballs de CASANOVA (1991a, 1991b, 1993, 1994). MOYA (1989) i LAGUNA (1993) s'han centrat, al seu torn, en el discurs de la malaltia mental, i LAGUNA i VAYREDA (1994) proposen un model d'anàlisi discursiva i en mostren aplicacions. CALSAMIGLIA *et al.* (1994) analitzen un exemple dels anomenats *talk shows* televisius i, com a projecte de recerca, actualment, contrasten programes (també televisius) de debat.

D'altres estudis monogràfics s'han dedicat a aspectes com les endevinalles (BASSOLS 1990), la metàfora (SALVADOR 1989b), la paremiologia (CONCA 1989) i els emblemes o gestos autònoms (PAYRATÓ 1989, 1993). També han aparegut els primers estudis que enceten en el món català temes de recerca que arreu són nuclis de corrents molt estesos: l'argumentació (BASSOLS 1992), la interacció conversacional (SALVADOR 1988, TUSÓN 1988, COTS *et al.* 1989, COTS 1992), i els connectors i els marcadors discursius (cf. SALÓ i LLOBERA 1989, CUENCA 1989, CASTELLÀ i CUENCA 1993 i el suplement núm. 8 de la revista *Com*, 1991). Aquest últim tema enllaça directament amb tot el camp de la lingüística textual, on les aportacions han estat en conjunt més nombroses (cf. CAMPS *et al.* 1990, CASTELLÀ 1992 i l'esmentat suplement de *Com*), algunes decantant-se cap a aspectes literaris (CARBÓ 1989, AZNAR 1993). LABORDA (1993) combina l'assaig i el manual en un treball centrat en els aspectes persuasius de la retòrica.

3. BALANÇ I CONCLUSIONS

El balanç que s'ha de desprendre d'un estat de la qüestió sempre és relatiu, atès que acaba depenent dels punts amb què s'estableixi la comparació: camps d'estudi corresponents en d'altres països o comunitats investigadores, camps veïns (per exemple dins les ciències del llenguatge) en el mateix país o comunitat, altres èpoques pel que fa al mateix domini i al mateix país, etc. La sociolingüística catalana es presenta, a primera vista, i com ja s'ha apuntat, com un corrent *engagé*, que ha anat lligat estretament —i tradicionalment— al procés de normalització de la llengua catalana. Aquest és un dels trets que li són més característics —i més inevitables, segurament— i no s'ha alterat substancialment en els últims cinc anys. En aquest període, malgrat una diversificació notable, i malgrat l'escassa dedicació dels sociòlegs a aquest camp, la sociolingüística catalana ha continuat concretant-se sobretot en sociologia de la llengua i en planificació lingüística (cf. la desproporció entre els apartats 1- 6); per això es continuen prenent aquests conceptes com a sinònims. De fet, *sociolingüística* s'identifica encara massa sovint amb el que col·loquialment força gent coneix com «això de català». Per aquesta confusió i per un afany de distinció ben raonable, investigadors que fa uns anys afirmaven dedicar-se a la sociolingüística, ara s'estimen més considerar-se investigadors de sociologia, antropologia, pragmàtica o anàlisi de discurs.

En els termes clàssics, el gros més important de la sociolingüística catalana continua sent *macrosociolingüístic*, és a dir, es decanta cap a l'anàlisi de les macrorelacions entre la llengua i la societat; aprofitant la presentació de R. A. HUDSON (1980) en el seu conegut manual (*Sociolinguistics*, Cambridge University Press, Cambridge), es pot dir que domina l'estudi de la societat amb relació a la llengua, mentre que es menysprea o, com a mínim, s'oblida, l'estudi de la llengua en relació amb la societat (el vessant *microsociolingüístic*); no es realitzen tampoc treballs en què es doni una imbricació efectiva dels dos vessants. El buit resultant d'aquesta situació és evident, i es manifesta sobretot en la gairebé total absència d'estudis (contrastius i sociolingüístics) sobre varietats socials (i en especial de gènere), generacionals i funcionals de la llengua catalana. Només les varietats tècniques i la problemàtica del contacte de llengües s'escapen d'aquesta precarietat, curiosament contradictòria amb la vitalitat de les polèmiques sobre els models de llengua (d'un català a penes descrit enlloc!). Els estudis de pragmàtica i d'anàlisi de discurs han aflorat amb força, esperonats sobretot per la pràctica educativa, i malgrat les encara reduïdes dimensions

del conjunt, sembla que comencen a assentar-se en línies de recerca cada cop més estables i coherents. En definitiva, i com a exercici orientat cap a la diversificació de la recerca, un cop d'ull als dos volums de *Sociolinguistics. Soziolinguistik, An International Handbook of the Science of Language and Society. Ein internationaler Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* (editat per U. AMMON, N. DITTMAR i K. J. MATTHEIER, de GRUYTER, Berlín, 1987-1988) mostraria molts dels problemes i preguntes que encara no s'han plantejat la sociolingüística i la pragmàtica catalanes.

Com a complement d'aquesta imatge, ens trobem també amb una sociolingüística en general més assagística que no pas empírica o descriptiva (cf. ARGENTE 1990 i GROSSMANN (coord.) 1992), amb una inclinació que, aprofitant també els termes de HUDSON (1980), porta cap a una «*armchair sociolinguistics*», una sociolingüística «de sofà» o «des del sofà». De retruc, aquesta tendència duu també en ocasions a una preferència per la teoria que pot fer oblidar els vessants més aplicats, i en general contribueix a donar motiu a treballs que, de sociolingüística, no en tenen sinó el nom o les intencions. Sovint s'acaba amb la impressió, com han assenyalat GIMENO i MONTOYA (1989), que «tot és sociolingüística», i la banalització o els usos deformats de part de la terminologia sociolingüística establerta són una de les conseqüències més visibles de l'abús.

Un desenvolupament més cohesionat de la sociolingüística i la pragmàtica catalanes no sembla que pugui oblidar els apartats més «desprotegits» ressenyats al llarg d'aquest repàs. Una evolució d'aquesta mena contribuiria, a més, a la normalització de la llengua, i aportaria beneficis no solament a la sociolingüística catalana (i a la internacional) sinó també als panorames generals de la lingüística descriptiva i de la lingüística aplicada del català. Aquest desenvolupament més integrat de la recerca de l'ús lingüístic hauria de continuar situant-se dins del «programa d'investigació» que Vicent Salvador, des del camp de l'anàlisi del discurs, ja va esbossar prou clarament fa uns quants anys a «Cap a un nou programa d'investigació en l'àmbit de la lingüística catalana» (dins *Miscel·lània Sanchis Guarnier*, Universitat de València, València, 1984, I, 343-348). Perquè aquest «programa d'investigació» avanci convé coordinar esforços pràctics i teòrics des d'orientacions prou diferenciades. Ja no n'hi ha prou, doncs, amb els sobreentesos —el «tu ja m'entens» tan criticat, que caracteritza sovint el món social català— sinó que cal construir nous territoris comuns per a una sociolingüística i una pragmàtica reflexives, conscients de les seves mancances i virtualitats. Des del camp de la sociologia, veiem que s'ha començat la difusió en català d'orientacions qualitatives que presten gran atenció a l'ús lingüístic (veg. P. BOURDIEU i L. J. D. WACQUANT, *Per a una sociologia reflexiva*, Herder, Barcelona, 1994). Potser aquests són els primers indicis que es comencen a construir els ponts del diàleg que permetran la interconnexió i els ajuts mutus —tan reclamats i tan poc practicats— entre la (socio)lingüística i les altres ciències socials.

4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

4.0. *Repertoris generals i bibliogràfics, manuals i obres de referència*

- ARACIL, L. V. (1982), *Papers de sociolingüística*, La Magrana, Barcelona.
— (1983), *Dir la realitat*, Edicions dels Països Catalans, Barcelona.
ARGENTE, J. A. (1990), «La recerca en lingüística i ciències del llenguatge», dins Institut d'Estudis Catalans, *La recerca científica i tecnològica a Catalunya, 1990*, 3 vols., Generalitat de Catalunya, I, 263-270.
BADIA, A. M. (1982), *Llengua i societat. Etapes de la normalització*, Indesinenter, Barcelona.
— (1986), *Llengua i poder. Textos de sociolingüística catalana*, Laia, Barcelona.

- BASTARDAS, A., i SOLER, J. (eds.) (1988), *Sociolingüística i llengua catalana*, Empúries, Barcelona.
- BOYER, H., i STRUBELL, M. (eds.) (1994), *Lengas, 35, La politique linguistique de la Catalogne autonome et la sociolingüística catalane: un état des lieux*.
- COLOMINAS, J. (1992), *La llengua nacional de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- GIMENO, F., i MONTOYA, B. (1989), *Sociolingüística*, Universitat de València, València.
- GROSSMANN, M. (1991): «Katalanisch: Soziolinguistik. Sociolinguistica», a G. Holtus, M. Metzeltin i C. Schmitt (eds.), *Lexicon der Romanistischen Linguistik*, Niemeyer, Tübingen, 166-181. Trad. cat.: «La sociolingüística als Països Catalans», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 8 (1990), 89-112.
- GROSSMANN, M. (coord.) (1992), «Tavola Rotonda», dins G. Grilli (ed.), *Atti del Convegno Internazionale Ramon Llull, il lullismo internazionale, l'Italia. Annali. Sezione romanza*, XXXIV, 1, Istituto Universitario Orientale, Napoli, 539-599.
- INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA (1994), *Bibliografia sociolingüística del català*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1.
- KREMnitz, G. (1979), «Einleitung: Die katalanische Soziolinguistik», dins Kremnitz (ed.) (1979).
- (ed.) (1979), *Sprachen im Konflikt. Theorie und Praxis der Katalanischen Soziolinguisten. Eine Textauswahl*, G. Narr, Tübingen.
- (1990), *Gesellschaftliche Mehrsprachigkeit*, Wilhelm Bramüller, Wien. Trad. cat.: *Multilingüisme social. Aspectes institucionals, socials i individuals*, Edicions 62, Barcelona, 1993.
- MONTEAGUDO, H. (1990), «Entrevista con Rafael L. Ninyoles», *Grial* 107, 359-369.
- MONTOYA, B., i GIMENO, G. (1994), «Reflexiones sobre la historia de la sociolingüística catalana», a *Actas del X Congreso Internacional de la ALFAL* (Veracruz, 11-16 de abril de 1993) (en premsa).
- NINYOLES, R. L. (1990), «Sociolingüística», a L. Moreno i S. Giner (eds.), *Sociología en España*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 223-227.
- PÉREZ SALDANYA, M. (ed.) (1993), *Dotze anys d'investigació. Tesis i tesines sobre llengua i literatura catalanes (1981-1992)*, Universitat de València, València.
- PUIG, G. (1992), «Les langues de l'État espagnol: situation sociolinguistique», a H. Giordan (ed.) (1992), *Les minorités en Europe: droits linguistiques et droits de l'homme*, Editions Kiné, Paris, 269-298.
- ROMANÍ, Joan M. (1991), «Entrevista amb Rafael Ll. Ninyoles», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 31-35.
- ROS, M., i STRUBELL, M. (eds.) (1984), «Catalans Sociolinguistics», *International Journal of the Sociology of Language* 47.
- SEMINARI DE SOCIOLINGÜÍSTICA DE BARCELONA (1987), *La diversitat (im)pertinent. Gent, política i llengües*, El Llamp, Barcelona.
- STRUBELL, M. (1993), «Catalan: Castilian», a R. Posner & J. N. Green (eds.), *Trends in Romance Linguistics and Philology*, Vol. 5, *Bilingualism and Linguistic Conflict in Romance*, Mouton de Gruyter, Berlín, 175-207.
- (dir.) (1991), *Estudis i propostes per a la difusió de la llengua catalana*, 4 vols., Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- VALLVERDÚ, F. (1973), *El fet lingüístic com a fet social. Assaig de lingüística institucional*, Edicions 62, Barcelona.
- (1980), *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana. Balanç dels estudis de sociolingüística lingüística als Països Catalans*, Edicions 62, Barcelona.
- (1991), «Los estudios sociolingüísticos en España, especialmente en Cataluña», dins

- C. Klee i L. Ramos-García (eds.), *Sociolinguistics of the Spanish-speaking World: Iberia, Latin-America, United States*, Bilingual Press, Tempe.
- (1994), «La sociolinguistique en Catalogne dans les années 80», dins Boyer i Strubell (eds.) (1994), 139-147.
- WEBBER, M., i STRUBELL, M. (1991), *The Catalan Language. Progress towards Normalisation*, The Anglo-Catalan Society, Sheffield.

4.1. Sociologia i planificació de la llengua

- ALPERA, L., i GIMENO, F. (1991), «Cap a una anàlisi sociolingüística del País Valencià», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 105-114.
- ARENAS, J. (1990), *Llengua i educació a la Catalunya d'avui*, La Llar del Llibre, Barcelona.
- ARGELAGUET, J. (1993), «La definició del problema de la llengua a Catalunya durant l'elaboració del marc normatiu de la política lingüística de la Generalitat», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 11, 79-87.
- ARGENTE, J. A. et al. (1979), «Una nació sense estat, un poble sense llengua», *Els Marges* 15, 3-13.
- (ed.) (1991), *Debat sobre la normalització lingüística*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- ARNAU, J., COMET, C., SERRA, J. M., i VILA, I. (1992), *La educación bilingüe*, Universitat de Barcelona/Horsori, Barcelona.
- ARTIGAL, J. M. (1989), *La immersió a Catalunya. Consideracions psicolingüístiques i sociolingüístiques*, Eumo, Vic.
- (1990), «La immersió lingüística a debat», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 8, 122-124.
- AYMÀ, J. M. (1992), *Allò que no se sol dir sobre la normalització lingüística*, Empúries, Barcelona.
- BAÑERES, J. (1992a), «Els correlats macrosocials del multilingüisme igualitari. Assaig exploratori», dins *Nous reptes en l'ensenyament de la llengua. Jornades de didàctica de la llengua*, Eumo, Vic.
- (1992b), «La llengua dels infants en el cens lingüístic de 1986», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 131-141.
- (ed.) (1990), *El repte (sòcio)lingüístic de l'Acta Única: les llengües comunitàries a Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- BASTARDAS, A. (1991), *Fer el futur. Sociolingüística, planificació i normalització del català*, Empúries, Barcelona.
- (1993), «Llengua catalana i futur: notes des d'una perspectiva eco-sistèmica», *Revista de Llengua i Dret* 19, 81-93.
- (1994), «Llengua catalana: perspectives de futur», a *Jornades sobre Llengua i Ensenyament (1992: Barcelona)*, Eumo Editorial, Vic, 23-33.
- i BOIX, E. (dirs.) (1994), *¿Un estado, una lengua? La Organización lingüística de la diversidad lingüística*, Octaedro, Barcelona.
- BEL, A. et al. (1992), «El coneixement de llengua catalana i castellana en acabar l'ensenyament obligatori el 1990», 2 vols., document no publicat.
- BOIX, E., i FARRÀS, J. (1994), «Les llengües, les identitats i els joves d'Andorra», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 12.
- BOYER, H. (1990), «La bataille de la langue en Catalogne autonome», a *Barcelone, Catalogne: arrêts su rimages. Amiras/Repères* 22, Obradors/Edisud, Montpellier, 107-130.
- (1992), «Resistència i reconquesta sociolingüístiques: aspectes de la normalització del català a la Catalunya autònoma», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 51-76. [Traç.]

- cat. de l'últim capítol de la seva obra *Langues en conflit. Études sociolinguistiques*, Éditions l'Harmattan, París, 1991.]
- COLOMER, J. M. (1990), «En català si us plau», a J. M. Colomer, *El arte de la manipulación política. Votaciones y teoría de juegos en la política española*, Anagrama, Barcelona, 181-200.
- (1991), «La utilitat del bilingüisme», *L'Avenç* 144, 26-34.
- (1992), «Discriminació vs. segregació», *Revista de Llengua i Dret* 17, 207-228.
- COROMINAS, M. (1991), *Política lingüística i política de mitjans de comunicació a Europa (ràdio i televisió)*, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- DAWN, M. (1993), «Catalan in Perpignan: Results from a Questionnaire Study», *International Journal of the Sociology of Language* 100-101, 271-283.
- DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (ed.) (1991), *Primera trobada de Serveis Lingüístics*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- ERILL, G., FARRÀS, J., i MARCOS, F. (1992), *Ús del català entre els joves a Sabadell. Coneixement, ús i actituds dels estudiants de secundària*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- GIFREU, J. (1992), *Construir l'espai català de comunicació*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- (1994), «Mitjans de comunicació i procés de normalització», a Universitat Jaume I (1994), 181-188.
- HUGUET, J., i SERRA, B. (1993), *El jovent opina. Llengua i ensenyament als Instituts públics de Catalunya*, Oikos-Tau, Barcelona.
- INGLÉS, J. (1990), *Els espais compartits en l'oferta lingüística: elements per a les bases d'un projecte de normalització*, El Llamp, Barcelona.
- INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA (ed.) (1991), *Actes de la 1a trobada de sociolingüistes catalans*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- (ed.) (1994), *Actes de la 2a trobada de sociolingüistes catalans*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- INSTITUT D'INVESTIGACIÓ COMERCIAL I D'OPINIÓ PÚBLICA (1992), *Estudi sobre l'ús del català a les empreses*, Informe no publicat per a l'Institut de Sociolingüística Catalana.
- JOAN, B. (1991), *El progrés, detonant de la substitució lingüística*, Can Sifre, Barcelona.
- LAITIN, D. (1989), «Linguistic revival: Politics and culture in Catalonia», *Comparative Studies in Society and History* 31, 297-317.
- (1992), «Language normalisation in Estonia and Catalonia», *Journal of Baltic Studies* 23, 149-166.
- LAMUELA, X. (1990), «Les perspectives de la política lingüística aplicada a la llengua catalana», *Els Marges* 42, 19-24.
- (1994), *Estandardització i establiment de les llengües*, Edicions 62, Barcelona.
- LEPRÊTRE, M. (1992), «Language planning in Catalonia: Theoretical survey aims and achievements», *New Language Planning Newsletter* 6, 1-6.
- LINE STAFF CONSULTING (1992), *Actituds dels catalans davant l'ús comercial del català*, Informe no publicat per a l'Institut de Sociolingüística Catalana.
- LLEDÓ, E. (1992), *El sexisme i l'androcentrisme en la llengua: anàlisi i propostes de canvi*, Institut de Ciències de l'Educació, Universitat Autònoma de Barcelona.
- MARÍ, I. (1989), *Condicions per a la normalització lingüística*, Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca, Manacor.
- (1991), «La terminologia i la planificació lingüística», *Revista de Llengua i Dret* 15, 7-19.
- (1992), *Un horitzó per a la llengua. Aspectes de la planificació lingüística*, Empúries, Barcelona.
- (1993), «El plurilingüisme europeu i l'aprenentatge de les llengües menys difoses», a Institut de Ciències de l'Educació (1993), *Les llengües estrangeres a l'Europa de l'Acta*

- única. *Primer Congrés Internacional*, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 7-16.
- (coord.) (1992), *La llengua als països catalans*, Fundació Jaume Bofill, Barcelona.
- MARTÍ, J. (1990), «Alguns supòsits per a la normalització lingüística», *Revista de l'Alguer. Periòdic de cultura dels Països Catalans*, 1, 97-195.
- (1992), *L'ús social de la llengua catalana*, Barcanova, Barcelona.
- (ed.) (1991), *Processos de normalització: l'extensió de l'ús social i la normativització*, Columna, Barcelona.
- MÉDIA PLURIEL MEDITERRANÉE (1993), *Rapport d'Étude. Catalan. Pratiques et représentations dans les Pyrénées Orientales. Sondage. Resultats et analyses*.
- MELIÀ, J. (1992), «Llengua i immigració: la llengua i els immigrants de segona generació», a *Jornades sobre immigració, racisme i xenofòbia a Mallorca*, El tall, Palma de Mallorca, 165-184.
- (1994), «Resistència i desídia: bases del futur. Ús social i futur de la llengua a les Illes Balears», a Ajuntament d'Alcoi (1994), *L'ús social i el futur de la llengua*, Gabinet Municipal de Normalització Lingüística, 90-122.
- MESEGUER, L. (mod.) (1994), «Taula redona. El futur del català en el marc europeu», a Universitat Jaume I (1994), 189-210.
- METRA-SEIS (1992), *Estudi sobre la normalització lingüística del comerç a Catalunya*, Informe no publicat per a l'Institut de Sociolingüística Catalana.
- MOLL, A. (1990), *La nostra parla*, Moll, Palma de Mallorca.
- (1991), «La normalització lingüística a les Illes Balears», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 115-123.
- (1992), «L'impacte de la immigració en la llengua i la cultura de les Illes Balears», a *Jornades sobre immigració, racisme i xenofòbia a Mallorca*, El tall, Palma de Mallorca, 157-164.
- MOLLÀ, T., i PALANCA, C. (1987), *Curs de sociolingüística* 1, Bromera, Alzira.
- MOLLÀ, T., i PITARCH, V. (1992), *Bases de política lingüística per al País Valencià*, Fundació Gaetà Huguet, Castelló de la Plana.
- MOLLÀ, T., i VIANA, A. (1989), *Curs de sociolingüística* 2, Bromera, Alzira.
- (1991), *Curs de sociolingüística* 3, Bromera, Alzira.
- MONTANER, E. (1988), «La minorització lingüística», a Bastardas i Soler (eds.) (1988), 15-45.
- MONTOYA, B. (1991), «Les raons de la socialització dels fills en castellà», *Betània* 1, 11-13.
- (1992a), «Transmissió lingüística intergeneracional i escola catalana a Mallorca», *Escola Catalana* 294, 13-15, i 295, 11-13.
- (1994a), «Transmissió lingüística intergeneracional i immigració: el cas de Novelda», *Quaderns de la Mola* (en premsa).
- MURGADES, J. (1992), «Tres olimpíades després (o allò que va d'un 'manifest' a un 'pamflet')», *Els Marges* 46, 3-17.
- NINYOLES, R. L. (1994a), «Espai lingüístic, economia i territori», a Universitat Jaume I (1994), 37-47.
- (1994b), «Línies de futur de la situació sociolingüística», a Ajuntament d'Alcoi (1994), *L'ús social i el futur de la llengua*, Gabinet Municipal de Normalització Lingüística, 73-88.
- O'DONNELL, P. (1991a), «Les famílies lingüísticament mixtes a Catalunya: coexistència i conflicte», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 75-82.
- (1991b), «Linguistic recruitment and linguistic defection in Catalonia: An overview», *Catalan Review* V, 97-105.
- PITARCH, V. (1989), «La comunitat lingüística», a *El nacionalisme català a la fi del s. XX*, La Magrana, Barcelona.

- PRATS, M., ROSSICH, A., i RAFANELL, A. (1990), *El futur de la llengua catalana*, Empúries, Barcelona.
- PUEYO, M. (1989), «Diglòssia? Antaviana! (Una revisió crítica del concepte i del seu ús en la sociolingüística catalana)», *Límits*, 6, 43-62.
- (1992), *Llengües en contacte en la comunitat lingüística catalana*, Universitat de València, València.
- QUEROL, E. (1990), «El procés de substitució lingüística: la comarca dels Ports com a exemple», a *Miscel·lània 1989*, Generalitat Valenciana, València, 85-199.
- (1994), «Els processos de substitució lingüística: cap a una metodologia d'anàlisi», a *Actes del Segon simposi del professorat de valencià de l'ensenyament mitjà i de l'educació secundària obligatòria*, Elx.
- RAFANELL, A. (1993), «Une langue: deux fonctions. Des limites de la diglossie dans l'histoire du catalan», *Lengas. Revue de Sociolinguistique*, 34, 31-47.
- RAMBLA, F. X. (1993), *Factors de la distribució territorial de l'ús del català a la conurbació de Barcelona*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- REIXACH, M., et al. (1989), *Difusió social del coneixement de la llengua catalana. Anàlisi de les dades lingüístiques dels padrons municipals d'habitants de 1986 i anteriors de Catalunya, amb referència a les Illes Balears i al País Valencià* (Informe), Fundació Jaume Bofill, 2 vols.
- RENIU, M. (1990), «Un nou impuls a la política lingüística», a *La cultura a Catalunya. Anys 90*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- ROYO, J. (1991), *Una llengua és un mercat*, Edicions 62, Barcelona.
- (1993), «Catalunya, com Argentina», a *Jornades de Política Lingüística*, Iniciativa per Catalunya, Barcelona.
- ROSSICH, A. (1994), «El català: àmbits de prestigi i àmbits d'ús», a Ajuntament d'Alcoi (1994), *L'ús social i el futur de la llengua*, Gabinet Municipal de Normalització Lingüística, 123-141.
- SANZ, C. (1991a), «Diglòssia a Catalunya?: teoria i realitat als anys seixanta i actualment», *Sintagma* 3, 49-61.
- SANZ, R., RUIZ, F. (1990a), *La variació lingüística*, Tàndem Edicions, València.
- (1990b), *La llengua al segle XX (II). La situació sociolingüística actual*, Tàndem Edicions, València.
- (1993), *Actituds i normes d'ús lingüístic*, Generalitat Valenciana, València.
- SERVEI D'ESTUDIS I INVESTIGACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA (1992a), *Unitat i nom de la llengua*, Generalitat Valenciana, València.
- (1992b), *Enquesta sobre l'ús del valencià. Síntesi dels resultats*, Generalitat Valenciana, València.
- SERVEI DE LLENGUA CATALANA (1991), *Coneixement i ús de la llengua catalana a la Universitat de Barcelona 1987-1989*, Universitat de Barcelona.
- (coord.) (1990), *Els serveis lingüístics universitaris*, PPU, Barcelona.
- SIGUAN, M. (1994), *Opiniones y actitudes. Conocimiento y uso de las lenguas en España (Investigación sobre el conocimiento de las lenguas cooficiales en las comunidades autónomas bilingües)*, Centro de Investigaciones Sociológicas, Madrid.
- SOLÉ CAMARDONS, J. (1991), *Sobirania sociolingüística catalana*, La Llar del Llibre, Barcelona.
- (1992), *Iniciació a la sociolingüística*, Barcanova, Barcelona.
- STRUBELL, M. (1989), «Evolució de la comunitat lingüística», a *El nacionalisme català a la fi del segle XX. Segones Jornades*, Edicions 62-La Magrana, Barcelona, 103-140.
- (1990), «Deu anys de normalització lingüística al Principat de Catalunya», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 8, 21-23.

- (1991a), «La supervivència de les comunitats lingüístiques petites», *Revista de l'Alguer* 3, 199-206.
- (1991b), «La predicció de dades lingüístiques censals», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 37-45.
- (1992), «Les campanyes de normalització lingüística de la Generalitat de Catalunya (1980-1990)», *Revista de Llengua i Dret* 18, 181-192.
- (dir.) (1991), *Estudis i propostes per a la difusió de la llengua catalana*, 4 vols., Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- SUBIRATS, M. (1990), «Les pautes de la transmissió lingüística intergeneracional a l'àrea metropolitana de Barcelona», a *Transmissió i coneixement de la llengua catalana a l'àrea metropolitana de Barcelona. Enquesta metropolitana 1986*, vol. 20, Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, Bellaterra.
- (1992), *Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1990. Condicions de vida i hàbits de població*. Volum 4 de l'Informe General, Institut d'Estudis Metropolitans, Bellaterra, 99-102.
- i BRULLET, C. (1992), *Rosa y azul. La transmisión de los géneros en la escuela mixta*. Instituto de la Mujer, Madrid.
- TORRES, J. (1988), «Les enquestes sociolingüístiques catalanes del 1974 al 1984», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 7, 37-45.
- i BOADA, H. (1990), «Els treballadors i la llengua catalana», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 8, 39-74.
- UNIVERSITAT JAUME I (1994), *Actes de les Jornades sobre normes i normalització lingüística*. Publicacions de la Universitat Jaume I, Castelló.
- VALLVERDÚ, F. (1988), «Algunes dades sobre la catalanització a l'àrea metropolitana de Barcelona», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 7, 79-84.
- (1990), *L'ús del català: un futur controvertit. Qüestions de normalització lingüística al llindar del segle XXI*, Edicions 62, Barcelona.
- VIAL, S. (1990), «Comparació de la situació sociolingüística a l'escola primària a Catalunya entre els cursos 1986-87 i 1989-90», *Notícies del SEDEC*, octubre, 4-7.
- VILA, I. (1991), «La normalització lingüística a l'ensenyament no universitari de Catalunya (1980-1990)», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 47-73.
- VILA, F. X. (1993a), *Ús informal del català i el castellà entre els alumnes d'immersió lingüística*, tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona.
- (1993b), *Transmissió dels idiomes en les parelles lingüísticament mixtes*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- VILÀ, M., i VILA, I. (1992), «L'ensenyament oral de la llengua catalana a l'educació secundària. Situació actual», ICE de la Universitat de Barcelona, document no publicat.
- WANNER, A. (1993), «La situation de la langue vernaculaire dans les confins catalano-occitans», a *Lengas. Revue de Sociolinguistique* 33, 7-124.

4.2. Psicologia social del llenguatge

- BIERBACH, C. (1988), «Les actituds lingüístiques», dins Bastardas i Soler (eds.) (1988), 155-183.
- BOIX, E. (1993a), *Triar no és trair. Identitat i llengua en els joves de Barcelona*, Edicions 62, Barcelona.
- ROS, M., i GILES, H. (1979), «The Valencian language situation: an accommodation perspective», *Review of Applied Linguistics* 44, 3-24.
- SANZ, C. (1991b), «Actituds envers les varietats bilingüe i monolingüe del castellà a Barcelona», *Catalan Review. International Journal of Catalan Culture* 5, 2, 121-136.

- VILADOT, M. A. (1993), *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans*, Columna, Barcelona.
- i SIGUAN, M. (1992), «Aproximación empírica a la Teoría de la Identidad Etnolingüística en el contexto catalán», *Anuario de Psicología* 52 (1), 79-93.
- YTSMA, J., VILADOT, M. A., i GILES, H. (1994), «Ethnolinguistic vitality and ethnic identity: some Catalan and Frisian data», *International Journal of the Sociology of Language* 107 (en premsa).

4.3. Antropologia lingüística i etnografia de la comunicació

- BERTHELOT, M., i PUIG, G. (1992), «Un espai lingüístic desconegut a Catalunya: la comunitat israelita de Barcelona. (Arxius orals i enquesta sociolingüística)», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 27-49.
- BOIX, E. (1990), «Xavier Albó. El compromís sociolingüístic», *Limits* 9, 87-103.
- CALSAMIGLIA, H., i TUSÓN, E. (1980), «Ús i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de Barcelona: Sant Andreu del Palomar», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 3, 11-82.
- JUNYENT, C. (1991), *La classificació de les llengües d'Àfrica: el bantu i una hipòtesi (més sobre la seva expansió)*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- (1992), *Vida i mort de les llengües*, Empúries, Barcelona.
- LAITIN, D., i RODRÍGUEZ, G. (1992), «Llengua, ideologia i premsa a Catalunya», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 77-97.
- MCDONOGH, G. W. (1990), *Las buenas familias. Historia social de poder en la era industrial*, Omega, Barcelona (Or. anglès: *Good Families of Barcelona: A Social History of Power*, Princeton University Press, New Jersey, 1986).
- MIRA, J. F. (1990), *Cultures, llengües, nacions*, Edicions de la Magrana, Barcelona.
- NUSSBAUM, L., i TUSÓN, A. (1992), «L'alfabetització des d'una perspectiva antropològica: una experiència a Dakar», a Puig (coord.) (1992), 159-169.
- PAYRATÓ, L. (1994), «Un exercici d'anàlisi del context (Apunts d'etnografia de la comunicació)», *Els Marges* 50 (en premsa).
- PUERTAS, S. (1990), «Actituds lingüístiques i dinàmiques culturals al barri de la Mariola de Lleida», Institut de Sociolingüística Catalana, inèdit.
- PUIG, G. (1988), «Reflexions sobre llengua i identitat», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 7, 31-49.
- (1990), «Sociolingüística i interdisciplinarietat. Les ciències de la comunicació i la recerca intercultural», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 29-37.
- (coord.) (1992), *Recerca i Educació interculturals. Actes de la Conferència Europea de Sant Feliu de Guíxols*, La Llar del Llibre, Barcelona.
- PUJOLAR, J. (1993), «L'estudi de les normes d'ús des de l'anàlisi crítica del discurs», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 11, 61-87.
- RODRÍGUEZ, G. (1992), «La llengua a Santa Coloma de Gramenet: pràctiques lingüístiques i actituds envers, i idees sobre la llengua catalana», a Strubell (dir.) (1992), II, 209-227.
- TURELL, M. T., i PUJADAS, J. J. (1994), «Els indicadors sociolingüístics del contacte interètnic», a R. Alemany, A. Ferrando i L. B. Meseguer (eds.), *Actes del IX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, vol. 3, 301-318.
- VILÀ, C. (1991), «Llengua i tabú», *Revista de Catalunya* 48, 19-31.
- WOOLARD, K. A. (1984), «A formal measure of language attitudes in Barcelona», *International Journal of the Sociology of Language* 47, 63-71.

- (1985), «Language variation and cultural hegemony: Towards an integration of sociolinguistic and social theory», *American ethnologist* 12, 739-748.
- (1989), *Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*, Stanford University Press, Stanford. Trad. adapt. cat.: *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*, La Magrana, Barcelona, 1992.
- i GAHNG, T.-J. (1990a), «Canvis en les avaluacions i les actituds lingüístiques a Barcelona (1980-1987)», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 8, 79-88.
- i GAHNG, T.-J. (1990b), «Changing language policies and attitudes in autonomous Catalonia», *Language in Society* 19, 311-330.

4.4. Sociolingüística de la variació

- ALTURO, N., i TURELL, M. T. (1990), «Linguistic change in El Pont de Suert: The study of variation of / $\frac{3}{3}$ /», *Language Variation and Change* 2, 19-30.
- ALTURO, N. (1994), «La variació de *ser* auxiliar al català nord-occidental», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- BERNAT, F. (1991), «Estudi sobre la pronunciació d'erra final a Blanes», *Anuari de Filologia*, vol. XIV, Secció C, núm. 2, 23-43.
- CARRERA, J. (1993), «La pretònica inicial *e-* a Alguaire», a *Anuari de Filologia*, XVI, Secció C, 37-72.
- COLOMINA, J. (1992), «El parlar de la Canyada de Biar (l'Alt Vinalopó): un estudi de sociolingüística», a *Miscel·lània Sanchis Guarnier*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València, I, 437-459.
- ESPAULELLA, L., PINEDA, G., i CISQUELLA, M. (1993), *Variació generacional en el parlar de La Garriga*, Rourich, Sant Cugat del Vallès.
- GIMENO, F., i MONTOYA, B. (1989), *Sociolingüística*, Universitat de València, València.
- MONTOYA, B. (1993), *Variabilitat i prestigi en el català de Valls i l'Alt Camp*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls.
- MONTOYA, B. (1994b), «L'observació del canvi fonològic en el català insular», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- PLA, J. (1994), «L'obertura de la [e] a Barcelona: el xava i altres varietats», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- PLAZA, C. (1994), «Lleialtat lingüística, edat i nivell educatiu. la *e* postònica a la Conca de Barberà», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- PONS, L. (1992), *Iodització i apitxament al Vallès. Interpretació sociolingüística i psicolingüística dels canvis fonètics*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- PRADILLA, M. A. (1994), «Variació i canvi lingüístic al Baix Maestrat: a propòsit de la prepalatal sonora», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- TURELL, M. T. (1988), «El comportament lingüístic: els grups socials», a Bastardas i Soler (eds.) (1988), 104-132.
- (1994a), «El model lingüístic i la base metodològica de la variació», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- (1994b), «El canvi de codi i l'alternança de llengües com a reflex i recurs de comunitats interètniques», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).
- (ed.) (1994), *La sociolingüística de la variació*, Empúries, Barcelona (en premsa).
- VALLDUVÍ, E. (1994), «La distribució i funció d'oracions no canòniques en català», a Turell (ed.) (1994) (en premsa).

4.5. Sociolingüística de les varietats del català i del contacte de llengües

- ALEMANY, R., FERRANDO, A., i MESEGUER, L. B. (eds.) (1993), *Actes del IV Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- ARGENTE, J. A., i PAYRATÓ, L. (1990), «Contacte de llengües: Antecedents i constitució de l'àmbit de recerca», *Límits* 8, 81-98.
- (1991), «Towards a pragmatic approach to the study of languages in contact: Evidence from Language Contact Cases in Spain», *Pragmatics* 1, 465-480.
- ARGENTE, J. A. (ed.) (1991), *Debat sobre la normalització lingüística*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- BERTHELOT, M., i PUIG, G. (1992), «Un espai lingüístic desconegut a Catalunya: la comunitat israelita de Barcelona. (Arxius orals i enquesta sociolingüística)», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 27-49.
- BLAS, J. L. (1993), *La interferència lingüística en València (direcció catalán-castellano)*. *Estudio sociolingüístico*, Publicacions de la Universitat Jaume I, Castelló.
- BOIX, E. (1993b), «El contacte de llengües a la Barcelona dels noranta», a Alemany *et al.* (eds.) (1993), vol. 3, 283-300.
- BOYER, H. (1991), *Langues en conflit. Études sociolinguistiques*, Éditions de l'Harmattan, París. Trad. cat. de l'últim capítol: «Resistència i reconquesta sociolingüístiques: aspectes de la normalització del català a la Catalunya autònoma», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10 (1992), 51-76.
- CABRÉ, M. T. (1992), *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Empúries, Barcelona, 1992.
- COROMINA, E. (1991), *El 9 Nou. Manual de redacció i estil*, Diputació de Barcelona/Eumo Editorial/Prensa d'Osona.
- DIARI DE BARCELONA (1987), *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona*, Empúries, Barcelona.
- DUARTE, C. (1990), «Els llenguatges d'especialitat», *Revista de Llengua i Dret* 14, 93-109.
- (1993), *Llengua i Administració*, Columna, Barcelona, 1993.
- ESCOLA D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA DE CATALUNYA (1988), *El llenguatge administratiu: mètode i organització*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- FERRANDO, A. (ed.) (1990), *La llengua als mitjans de comunicació. Actes de les Jornades sobre la llengua oral als mitjans de comunicació valencians*. Institut de Filologia Valenciana/Universitat de València, València.
- FREIXA, J. (1993), *La parla adreçada als no nadius*, tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona.
- GRUP D'ESTUDIS CATALANS (1992), *El barco fantasma (1982-1992)*, Llibre de l'Índex, Barcelona.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990), *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*. Barcelona.
- (1991), *La llengua i els mitjans de comunicació de massa*, Barcelona.
- (1992), *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II. Morfologia*. Barcelona.
- JOAN, B. (1993), *Llengua estàndard en l'ensenyament*, Oikos-Tau, Barcelona.
- LACREU, J. (1990), *Manual d'ús de l'estàndard oral*, Universitat de València, València.
- LAMUELA, X. (1994), *Estandardització i establiment de les llengües*, Edicions 62, Barcelona.
- MARQUET, L. (1993), *El llenguatge científic i tècnic*, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, Barcelona.
- MARTÍ, J., PONS, L., i SOLÀ, J. (eds.) (1989), *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- MOLLÀ, T. (1990), *La llengua dels mitjans de comunicació*, Bromera, Alzira.

- MONTOYA, B. (1989), *La interferència lingüística al sud valencià*, Generalitat Valenciana, València.
- (1992b), «Per una recerca de la llengua parlada en català», a A. Ferrando i A. G. Hauf (eds.), *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i Literatura V*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 391-417.
- (1992c), «Interferència lèxico-semàntica i comunitat de parla: un estudi de cas», a *Miscel·lània Sanchis Guarner II*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 417-431.
- MOYER, M. (1991), «La parla dels immigrants andalusos al barri de Sant Andreu», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 83-104.
- MURGADES, J. (1989), «Réalité sociolinguistique et pratique littéraire», *Revue des Langues Romanes* XCIII, 75-84.
- NUSSBAUM, L. (1992), «Manifestacions del contacte de llengües en la interlocució», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 99-124.
- PAYRATÓ, L. (1990), *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, Universitat de València, València (1a ed., 1988).
- (1992), «Pragmática y lenguaje cotidiano. Apuntes sobre el catalán coloquial», *Revista de Filología Románica* 9, 143-153.
- (ed.) (1994), *Oral-ment. Estudis de variació funcional*, Barcelona (en preparació).
- PAZOS, M. L. (ed.) (1994), *Una llengua sense ordre ni concert*, Oikos-Tau, Barcelona.
- RAMOS, J. R. (1990), «La variació i la interferència lèxico-semàntiques en la comunitat de parla de Borriol», a *Miscel·lània Joan Bastardas*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, vol. 3, 257-296.
- RIERA, C. (1993), *Manual de català científic. Orientacions lingüístiques*, Claret, Barcelona.
- SABATER, E. (1991), *Ni «heavy» ni «light»: Català modern!*, Empúries, Barcelona.
- SOLÀ, J. (dir.) (1991), *Llibre d'estil*, Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, Barcelona.
- TUBAU, I. (1990a), *El català que ara es parla. Llengua i periodisme a la ràdio i la televisió*, Empúries, Barcelona.
- (1990b), *Paraula viva contra llengua normativa. El català espontani dels mitjans audiovisuals*, Laertes, Barcelona.
- TUSÓN, A. (1990), «Catalán y castellano desde la perspectiva interaccional», a V. Demonte i B. Garza (eds.), *Estudios de Lingüística de España y México*, UNAM-Colegio de México, 511-524.

4.6. Pragmàtica, anàlisi de discurs i sociolingüística interaccional

- AZNAR, E. (1993), *Análisis pragmático del monólogo interior*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- BASSOLS, M. (1989), «Aportacions de la pragmàtica a l'anàlisi de discurs», *Caplletra* 7, 33-49.
- (1990), *Anàlisi pragmàtica de les endevinalles catalanes*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- (1992), «Aspectes pragmàtics de l'argumentació política», a C. M. Vide (ed.), *Lenguajes naturales y lenguajes formales*. VIII, PPU, Barcelona, 173-180.
- BONILLA, S. (1991), «Análisis del discurso metafórico en el aula», dins M. Siguan (coord.), *La enseñanza de la lengua*, Universitat de Barcelona, 175-178.
- CALSAMIGLIA, H., COTS, J. M., LORDA, C., PAYRATÓ, L., NUSSBAUM, L., i TUSÓN, A. (1994), «Estudio de un espectáculo de habla: "La vida en un xip"», *Sintagma* (en premsa).
- CALSAMIGLIA, H., i TUSÓN, A. (1991), «Sociolingüística i pragmàtica», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 9, 21-30.

- CAMPS, A. *et al.* (1990), *Text i ensenyament. Una aproximació interdisciplinària*, Barceno, Barcelona.
- CARBÓ, F. (1989), «Estratègies discursives en la poesia de Joan Vinyoli», *Caplletra* 7, 129-142.
- CASANOVA, P. (1991a), «Un apunt sobre pragmàtica i raó pràctica», a *Joves pensadors catalans*, Columna, Barcelona, 59-66.
- (1991b), «Towards a Sociopragmatics of legal discourses. Discourse and decision-making in an Aurelian Court, a B. Jackson (ed.), *Semiotics and the Sociology of Law*, Oñati Proceedings Series, 189-263.
- (1993), «Sobre legalización y desjuridificación en el derecho norteamericano. Decisiones judiciales en casos de "LPS Conservatorship"», *Revista Internacional de Sociología* 3.
- (1994), «Rationality and adlinguisticity in Foucault's political action», a P. Ahonen (ed.) *Tracing the Semiotic Boundaries of Politics*, de Gruyter, Berlin-New York (en premsa).
- CASTELLÀ, J. M. (1992), *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*, Empúries, Barcelona.
- i CUENCA, M. J. (1993), «La gramàtica no ho és tot, oi?», *Com* 28, 27-29.
- CONCA, M. (1989), «Una aproximació pragmàtica als llibres proverbials catalans», *Caplletra* 7, 117-127.
- COTS, J. M. (1992), «Norms of Interaction and Interpretation: An Ethnographic Approach to Discourse in a Catalan University Context», *Sintagma* 4, 61-67.
- NUSSBAUM, L., PAYRATÓ, L., i TUSÓN, A. (1989), «Conversa(r)», *Caplletra* 7, 51-72.
- CUENCA, M. J. (1989), «La connexió textual: l'adversativitat en el nivell textual», *Caplletra* 7, 93-116.
- LABORDA, X. (1993), *De retòrica. La comunicació persuasiva*, Barceno, Barcelona.
- LAGUNA, E. (1993), *El discurs de la malaltia mental*, Empúries, Barcelona.
- i VAYREDA, A. (1994), «Un modelo de análisis del discurso para distintas aplicaciones», a *Análisis del discurso*, Universitat de Barcelona (en premsa).
- MOYA, J. (1989), «Una anàlisi formal del llenguatge esquizofrènic», *Límits* 7 (1989), 33-45.
- NUSSBAUM, L. (1992), «Manifestacions del contacte de llengües en la interlocució», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 10, 99-124.
- i PUIG, G. (1990), «Quelle linguistique pour la sociolinguistique? Le cas de la langue catalane», *Cahiers de Praxématique* 14, 93-106.
- PAYRATÓ, L. (1989), «Als voltants de la verbalitat», *Límits* 6 (1989), 91-103.
- (1993), «A pragmatic view on autonomous gesture: A first repertoire of Catalan emblems», *Journal of Pragmatics* 20, 193-216.
- i SALVADOR, V. (1989), «Recull bibliogràfic comentat sobre anàlisi del discurs», *Caplletra* 7, 143-155.
- PUIG, G. (1990), «Sociolingüística i interdisciplinarietat. Les ciències de la comunicació i la recerca intercultural», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 8 (1990), 29-37.
- SALÓ, N. (1990), *La parla a classe*, CEAC, Barcelona.
- i LLOBERA, M. (1989), «Marcadores discursivos en la interacción didáctica», a C. Martín-Vide (ed.), *Lenguajes naturales y lenguajes formales IV*, PPU, Barcelona.
- SALVADOR, V. (1988), «Metadiscurs efímer (Una aproximació al joc conversacional)», *L'Espill* 27, 11-20.
- (1989a), «L'anàlisi del discurs, entre l'oralitat i l'escriptura», *Caplletra* 7, 9-31.
- (1989b), «La metàfora nostra de cada dia», *Límits* 6 (1989), 23-41.
- TUSÓN, A. (1988), «El comportament lingüístic: l'anàlisi conversacional», a Bastardas i Soler (eds.) (1988), 133-154.
- VIANA, A. (1989), «Sintaxi i planificació del discurs», *Caplletra* 7, 83-91.